

- vatal jogállásáról, feledat és hatásköréről szóló XIX. Fejezetben kaptak helyet. Ezeket a rendelkezéseket a megfelelő helyen és összefüggésben elemzem.
- 15 A Kormány 273/2007. (X. 19.) Korm. rendelete a villamos energiáról szóló 2007. évi LXXXVI. törvény egyes rendelkezéseinek végrehajtásáról.
- 16 VET 107. § (4) bek.
- 17 Ez a célrendszer a VET 2008 szeptemberében hatályba lépett módosításág nem töltötte be eredeti funkcióját, mivel a jogalkotó nem terjesztette ki alkalmazásukat a teljes JPE eljárásra (107–114. §), még kevésbé a Vhr.-re, így a kötelezettségek kiszabására sem, ahol tényleges, a Hivatal diszkrecionális jogkörének kereteit meghatározó szerepét kifejezhetné.
- Mindezek eredményeképpen a Hivatal – a rendelkezés eredeti céljától eltérően – első két JPE eljárásában csak korlátozottan – konkrétan csak a 107. § tekintetében – használhatta jogalapnak a 107. § (1) bek. rendelkezéseit, elvesztve ezáltal egy fontos eszközt határozatainak megalapozásában.
- 18 VET 158. § (2) bek. b) pont.
- 19 VET 158. § (2) bek. c) pont.
- 20 A technológiai monopóliumhelyzettel való visszaélés álláspontom szerint indokolatlanul korlátozza az egyébként a villamos energia irányelv szerint is megkövetelt visszaéléses helyzeteket a technológiából eredő monopóliumhelyzetekre. Mind a versenyjog, mind pedig a szektorspecifikus szabályozás magára a monopóliumhelyzetre illetve annak versenykorlátozó természetére koncentrált; ebből a nézőpontból a monopóliumhelyzet forrása a probléma kezelése és a megfelelő eszköz megtalálása szempontjából fontos, de semmiképpen sem abból a szempontból, hogy a Hivatal vizsgálati jogkörét leszűkítse a monopóliumhelyzetek egy kiváltó okára. Mivel a versenyjog vonatkozó szabályai bármiféle VET rendelkezéstől függetlenül, párhuzamosan alkalmazhatók, ezért a Hivatal által vizsgálható monopóliumhelyzetek ilyenfajta bekorlátozása nem szolgálhatja a versenyjogi jogalkalmazástól való elkülönülést sem.
- 21 VET 158. § (2) bek. h) pont.
- 22 Itt csak utalni szeretnék arra, hogy a szocialista jogrend előszeretettel élt (viszsa) az alapelvekkel, tekintettel azok kevésbé normatív szerepére, melynek ellenhatásaként 1990 után a magyar jogrendben rendkívüli módon visszaszorult az alapelvek hatósági jogalkalmazásban történő használata.
- 23 Gondoljunk bele, mivel a szabályozóhatóság függetlensége irányelvi szinten szabályozott, és az új közösségi jogi szabályokban (mind az elektronikus hírközlésben, mind pedig az energetikában) az iparágtól való függetlenség kiegészül a kormányzattól való függetlenséggel, bizonyos korábban kormányzati feladatokat átadása és a szakpolitika alakításában betöltött új szerep következtében a szabályozóhatóságok helyzete és felelőssége jelentősen átalakul, ami érinti a hatalommegosztás és elszámoltathatóság kérdését is.
- 24 A piacelemzés lefolytatását 2009. június 15-éig csak az Energia Hivatal kezdeményezhette, és csak ezután nyílik meg a lehetőség az engedélyesek számára, akkor is csak azon az érintett piacon, ahol engedéllyel rendelkeznek és csak abban az esetben, ha a legutolsó piacelemzés óta az adott piacon a verseny körülményei lényegesen és alapvetően megváltoztak [Vet. 109. § (3) bekezdés]. Ez utóbbi feltételt a Hivatal szükségességi teszttel értékeli, melyhez a GVH állásfoglalása is szükséges. A hivatal a fenti időpontig csak egyszer köteles elvégezni a piacelemzést, de ha szükségesnek ítéli, elvégezheti ismételtel.
- 25 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól.
- 26 A Ket. 29. § (6) bekezdés alapján, ha jogszabály másként nem rendelkezik, ha az eljárás egyébként jelentős számú ügyfelet érint, az ügyfeleket az eljárás megindításáról hirdetményi úton, továbbá közhírré tétel útján (helyben szokásos módon, a Hivatal weboldalán, a helyi lapban stb.) kell értesíteni. A hirdetmény, illetve közhírré tétel útján közölt közlemény tartalmazza:
- a) az ügy tárgyát,
b) a tervezett tevékenység rövid ismertetését (piacelemzés, annak célja stb.),
c) a hatásterület határait (Magyarország),
d) a tájékoztatást arról, hogy az érintettek hol és mikor tekinthetnek be a dokumentumokba, illetve az ügy egyéb irataiba.
- A Ket. szerint hirdetményi úton, továbbá közhírré tétel útján kell eljárni akkor is, ha az ügyfelek körét vagy a hatásterület határait nem lehet pontosan megállapítani. A hirdetmény ebben az esetben a hatásterület vélelmezhető határait jelöli meg.
- 27 Minimálisan a villamos energia nagykereskedelem, kiskereskedelem és a rendszerszintű szolgáltatások érdekében beszerzett teljesítmény és energia piacain.
- 28 Az eredeti jogszabályi verzió a tanulmányunkban foglalt koncepciót követte, miszerint ezeket a piacokat úgy határozta meg a jogalkotó, hogy azokon nem kell külön elvégezni a tárgyi érintett piac meghatározását.
- 29 Vegyük példaként azt az esetkört, amikor a három engedélyes közül az elsőnek 70% a piaci részesedése, a másodiknak 15%, a harmadiknak pedig 5%. Ebben az esetben a tényleges piaci hatalom a második illetve harmadik engedélyes esetében valószínűsíthetően nem lesz olyan mértékű, ami indokolná az aszimmetrikus szabályozást. Másik példa ugyanakkor, ha az érintett piac meglehetősen széttagolt (pl. 30%–10%–10% a három vizsgált engedélyes részesedése), akkor ezen engedélyesek vizsgálata önmagában, a többi engedélyes nélkül valószínűsíthetően nem fog választ adni a verseny hatékonyságával kapcsolatos kérdésekre.
- 30 A vertikális integrációra vonatkozó, jelen esetben alkalmazandó Vhr. 106. § a) pontjában foglaltak, azáltal, hogy a Hivatal az érintett engedélyesek piaci részesedését az azonos termékpiacok tekintetében együtt kezeli, arra utal, hogy – hiába tartalmaz a VET részletes unbundling szabályozást, melynek a célja épp az ilyen versenyellenes magatartások megelőzése – a jogalkotó egyáltalán nem számol a normatív unbundling szabályok bármiféle eredményével. Hatékony unbundling szabályozás eredményeképp ugyanis a vertikális integráció nem lenne automatikusan versenykorlátozó hatású, mint ahogyan ezt a Vhr. rendelkezése sugallja.
- 31 VET 107. § (2) bekezdés.
- 32 Vagyis a VET céljainak (pl. a piaci verseny megeremtése) a megvalósításához.
- 33 „Az engedélyes illetve az általa a Tpv. szerint irányított vállalatok, valamint az őt irányító vállalat, illetőleg az engedélyest irányító vállalat által irányított vállalatok piaci részesedését az engedélyes piaci erejének megítélésékor az azonos termékpiacok tekintetében együtt kezeli, a kapcsolódó piacok tekintetében pedig fokozottan figyelembe veszi.”
- 34 Az eredeti tervezetben ez a különbségtétel épp azért szerepelt, hogy kimondja, a Hivatalnak JPE azonosítás esetén legalább egy kötelezettséget ki kell szabnia.
- 35 VET 108. § „...kötelezettséget vagy kötelezettségeket írhat elő.”
- 36 A szerző köszönetet mond ezért a rendkívül hasznos észrevételért Kovács Andrásnak, a Fővárosi Bíróság bírójának.
- 37 Ennek ékes példája, hogy az elektronikus hírközlési keretszabályozás reformjánál épp ennek az eljárásnak a kiterjesztése és a közösségi kontrol megerősítése kavarta a legnagyobb vitákat, és nem a Keretirányelv 4. cikkében szereplő jogorvoslati rendelkezések.
- 38 A VET módosítása során csak az eljárási határidő tekintetében sikerült változást elérni.

TÓTH ANDRÁS

Versenykorlátozó megállapodások az energetikában

A versenykorlátozó megállapodások lehetővé tehetik a részes felek számára, hogy piaci hatalomra tegyenek szert és a fogyasztók kárára növeljék az árakat vagy csökkentsék a kibocsátást, esetleg kizárják a piacról versenytársaikat.

1. A VERSENYKORLÁTOZÓ MEGÁLLAPODÁSOK TILALMA

Az EKSz¹ 81. cikk (1) bekezdése – és ehhez hasonlóan a Tpv.² 11. §-a – tiltja a kereskedelmi aktivitást (akár ingyenesen) bármilyen formában kifejtő vállalkozások közti kölcsönös akaratki nyilvánításában megnyilvánuló tagállamok közti kereskedelmet érintő megállapodást (függetlenül formájától és jogi kötő erejétől), vállalkozások tesztületének döntését, a verseny kockázatát kiiktató

összehangolt magatartást (pl. érzékeny információk cseréje), amennyiben az a verseny korlátozását célozza vagy ilyen hatása van.

A 81. cikk (1) bekezdésébe ütközésnek tehát négy feltétele van: (i) megállapodás vagy összehangolt magatartás, (ii) vállalkozások közti akaratgyeység, (iii) verseny korlátozó hatás vagy annak célzata, (iv) tagállamok közti kereskedelem érintettsége. Ez utóbbi versenykorlátozó megállapodások esetén akkor minősül érzékelhetőnek, ha a részes felek megállapodással érintett ter-

A szerző ügyvédként dolgozik a White & Case LLP budapesti irodájában és doktorjelölt a PTE-ÁJK-n, www.andrastoht.hu

mékből származó árbevétele a 40 millió EUR-t és az 5%-os piaci részesedést meghaladja.³ A kőkemény versenykorlátozások esetében a versenykorlátozó célzat eleve feltételezett. Ha egyébként a versenykorlátozó cél nem állapítható meg, akkor vizsgálni kell, hogy a megállapodásnak volt-e ilyen hatása. Ez kizárható, ha a versenytársak esetén az együttes részesedés a 10%-ot, nem versenytársak esetében pedig a 15%-ot nem éri el az érintett piacon.⁴

A 81. cikk (1) bekezdése mind az inter-brand (különböző termékek közti) és intra-brand (ugyanazon termék értékesítői közti) verseny korlátozására alkalmazható. Ebből a szempontból két kérdés releváns: egyrészt, hogy korlátozza-e a megállapodás a tényleges vagy potenciális versenyt, ami megállapodás nélkül létezett volna. (*greenfield approach*) Másrészt, hogy az alkalmazott korlátozás hiányában is lenne-e verseny a felek között, vagyis, hogy a kérdéses korlátozás nélkül a felek megkötötték-e volna a szerződést.

A 81. cikk (3) bekezdése alapján nem minősülnek versenykorlátozóknak azok a nem kőkemény korlátozások, amelyek hozzájárulnak javak, szolgáltatások termelésének vagy értékesítésének a javulásához, műszaki vagy gazdasági fejlődés előmozdításához, lehetővé teszik, hogy a fogyasztók méltányosan részesedjenek az előnyökből, csak a célok eléréséhez szükséges mértékű korlátozást jelent, és a kérdéses piac jelentős részén nem szünteti meg a versenyt.

A 81. cikk (3) bekezdése szerinti hatékonysági előnyökre nem lehet hivatkozni az olyan kőkemény versenykorlátozások esetében, mint amilyen az árrögítés, kibocsátás korlátozás, piacvagy vevőfelosztás, mert ezek esetében a súlyos – ellen nem súlyozható – fogyasztói hátrány eleve vélelmezett.

2. VERSENYJOG ALKALMAZHATÓSÁGA AZ ENERGETIKÁBAN

Az EKSz. 86. cikk (2) bekezdése felmentést enged a versenyszabályok alkalmazása alól az általános gazdasági érdekű vállalkozások tekintetében, amennyiben a szabályoknak való megfelelés általános érdekű tevékenységük ellátását jogilag vagy ténylegesen ez korlátozná. A joggyakorlat ezt a mentességet megszorítóan értelmezi, így nem elégséges, ha az érintett vállalkozás valamilyen közérdekű feladatot lát el, szükséges az is, hogy a versenyszabályok alkalmazása ebben a közérdekű feladatában korlátozza. Ez a gazdasági körülmények figyelembevételét jelenti.⁵

Az általános gazdasági érdekű szolgáltatás nem került definícióra az EKSz-ben. Az energetikát illetően a Bizottság az *Ijsselcentrale* ügyben⁶ az energia termelőt általános gazdasági érdekű szolgáltatónak minősítette, de a versenyszabályoknak megfelelési szinten nem akadályozta ilyen irányú tevékenysége ellátásában. Sőt, a versenyszabályok alkalmazásának mellőzése hátrányosan érintette volna az egységes energetikai belső piac kialakításához fűződő közérdeket.

Az *Ijsselcentrale* ügyben holland villamos energia előállítók olyan megállapodást kötöttek az elosztókkal, amely megakadályozta, hogy import áramot használjanak, illetve a beszerzett áramot

exportálják. A Bizottság az ügyben úgy találta, hogy az általános gazdasági érdekű feladat ellátása nem indokolta az áram exportját és importját monopolizáló megállapodást, ezért elutasította a felek EKSz. 86. cikk (2) bekezdésére hivatkozását. A Bíróság ugyanakkor kiemelte, hogy az EKSz. 31. cikke nem követeli meg a tagállamtól a kereskedelmi monopólium lebontását csak annak biztosítását, hogy ne legyen diszkriminatív.⁷

Az *Almelo* ügyben⁸ helyi elosztók kifogásolták, hogy a regionális elosztó Ijsselmij kizárólagos beszerzési kötelezettséget rótt rájuk, ami álláspontjuk szerint ellentétes az EKSz. rendelkezéseivel, mert akadályozza az import áram felhasználását. Az ügy EKSz. 234. cikk szerinti előzetes döntéshozatali eljárás keretében került az Európai Bíróság elé, melyben a Bizottság ismételtan amellett érvelt, hogy az általános gazdasági érdek nem követelte volna meg a kizárólagos beszerzés előírását. Az Európai Bíróság azonban ennek megítélését a nemzeti bíróságra hagyta viszont megállapította, hogy egy egész tagállamra kiterjedő kizárólagos beszerzési kikötés korlátozza a versenyt.

Az ellátás biztonságra hivatkozás tehát elvileg szolgálhat a 86. cikk (2) bekezdése szerinti kimentés alapjául az energetikában, hiszen a gázszolgáltatások tekintetében jelentős a függőség az EU-n kívüli szállítóktól, míg a villamos energia kapcsán a szolgáltatás folyamatossága és megbízhatósága lényeges. **A Bizottság azonban több ügyben is elutasította az ellátás biztonságára hivatkozást, állítva, hogy az alkalmazott korlátozás (teljes export-import tilalom, kizárólagos áramvásárlás) szükségtelen az általános gazdasági érdekű ellátás biztosítására.** Ugyanakkor az ezzel kapcsolatosan a bíróság már sokkal óvatosabb volt.

3. ERŐFÖLÉNNYEL VALÓ VISSZAÉLÉSÉT MEGVALÓSÍTÓ MEGÁLLAPODÁSOK AZ ENERGETIKÁBAN

Nem minden megállapodás esik a versenykorlátozó megállapodásokat tiltó EKSz 81. cikk és Tpv. 11. § hatálya alá, annak feltétele ugyanis, hogy az vállalkozások között jöjjön létre. Amennyiben az egyik szerződő fél végfelhasználó, fogyasztó, úgy a versenykorlátozó elemeket magába foglaló megállapodás, legfeljebb erőfölénnyel való visszaélést valósíthat meg, ha a másik fél vállalkozás, és gazdasági erőfölénnyel rendelkezik az érintett piacon. Ezeknek a megállapodásoknak jellemzője, hogy az erőfölényes vállalkozás a versenytársak piacralépést nehezíti meg azáltal, hogy a bázisukat képező fogyasztókat leköti. Ez a gyakorlatban a vertikális egyedüli márkakikötéshez hasonló versenytilalmi, kizárólagossági rendelkezésekkel, vagy azt eredményező ösztönzők (tipikusan hűségkedvezmények) révén valósulhat meg. Minél hosszabb egyébként a szerződéses elkötődése a fogyasztóknak annál valószínűbb a versenykorlátozó hatás.

A vertikális megállapodások esetében versenytilalminak az a kikötés tekinthető, amely arra kötelezi a vevőt, hogy beszerzése legalább 80%-át az eladóval bonyolítsa.⁹ Ez esetleg az erőfölénnyel való visszaélés esetekben is irányadó

lehet. Miként az a szabály is, amely szerint 30%-os lekötött piaci részesedésig a versenytilalmi megállapodások nem korlátozzák a versenyt.¹⁰

Az 1/2003-as tanácsi rendelet 9. cikke szerinti kötelezettség vállalással záródott *Distrigaz* ügyben¹¹ a belga domináns gázszolgáltató kötött hosszú távú megállapodást a legnagyobb gázfogyasztókkal. A Bizottság szerint a hosszú távú megállapodások korlátozzák a fogyasztók választási szabadságát és ezáltal más gázszolgáltatók piacralépését. A *Distrigaz* ügyben a domináns inkumbens vállalta, hogy az értékesített gáz mennyiségnek minimum 65, de évi átlagban 70%-át visszajuttatja az ipari felhasználóknak a piacra, ezzel lehetővé téve a versenytársak számára versenyző ajánlatok megtételét, továbbá 5 évnél, viszonteladás tekintetében pedig kettő évnél hosszabb szerződéseket nem köt. A vállalat azonban nem fedte le az új építésű gáztüzelésű erőműveket, mert azok esetében a befektetés megtérülése hosszabb elkötődést igényel.

A GVH 2006 júliusában indított versenyfelügyeleti eljárást több közüzemi szolgáltató ellen (Vj-105/2006 és Vj-107-109/2006 ügyek), amiatt, hogy a közüzemből kilépni kívánó fogyasztókkal szemben olyan feltételeket határoztak meg, amelyek hatására azok a saját tulajdonosi körbe tartozó kereskedőt választották, illetve egyes közüzemi fogyasztók részére olyan egyedi feltételeket kínáltak, amelyekben más fogyasztói nem részesülnek és amelynek célja, hogy ezek a fogyasztók ne lépjenek ki a közüzemi körből.

A piacnyitás után kötött szerződések vonatkozásában a GVH megállapította, hogy azok nem tartalmaztak olyan elemeket, amelyek a fogyasztók szabad szolgáltató választási jogát korlátoznák, illetve azok egy éves időtartamra szóltak. 2003 elejét (vagyis a piacnyitást) megelőzően viszonylag kevés szerződés megkötésére került sor, futamidejük pedig 1–9 év között volt. A GVH szerint a szerződések alkalmasak lehetnek arra, hogy lezárják a piacot az új belépők elől, mert a szerződések a piacnyitást követően is több évig érvényben maradtak és néhány szerződés ún. angol klauzulát is tartalmazott, amely rendelkezés szintén évekig hatályban volt a piacnyitást követően is. **A GVH az angol klauzulával kapcsolatban megjegyezte, hogy annak erőfölényes vállalkozások által történő alkalmazása versenyjogba ütközhet, mert olyan helyzetbe juttatja az erőfölényes vállalkozást, amelynek folytán a versenyző ajánlattal meg egyező ajánlat is elegendő számára az ügyfél megtartásához. Az angol klauzula emellett előmozdíthatja a hallgatólagos összejátszást is a piacon.**

Ugyanakkor, a GVH szerint az eljárás során nem került fel bizonyíték arra, hogy az angol klauzulák ténylegesen piaclezáró hatásúak lettek volna, tekintettel arra, hogy az ipari ügyfelekkel kötött szerződések csak 15–30%-a tartalmazott ilyen klauzulát, az összes villamos áram értékesítésnek mindössze kb. 5%-a volt ilyen módon lekötve, az angol klauzula alkalmazására ténylegesen nem került sor, és a vállalkozások kiskereskedelmi piaci részesedése csökkent a piacnyitást követően, illetve más kiskereskedők is megjelentek a piacon.

4. HORIZONTÁLIS MEGÁLLAPODÁSOK

Tényleges vagy potenciális versenytársak között létrejött megállapodások általában versenykorlátozóak, ezért a versenyhatóságok eleve szigorúbban állnak hozzájuk. Ugyanakkor a horizontális megállapodásoknak is lehetnek olyan jólét növelő hatásai (pl. hozzájárulhatnak a költségek csökkentéséhez, jobb termékek előállításához), amelyeket egyedül nem tudtak volna a részes felek elérni. Ilyenkor a 81. cikk (1) bekezdése sem alkalmazható, hiszen nem beszélhetünk olyan versenykorlátozásról, amely a megállapodás nélkül létezett volna. Mindez nem érvényes a kőkemény versenykorlátozásra, mely azonban európai szinten az energetikai piacok vonatkozásában mindeztől még nem került megállapításra. Gyakran felmerül a kérdés, hogy az OPEC keretében történő kitermelési ráta-rögzítés, miért nem esik versenyjogi kontroll alá. Ennek oka az, hogy a részes felek államok.

4.1. Közös értékesítési megállapodások

A közös értékesítés fogalmilag árrögzítést foglal magába ezért céljánál fogva versenykorlátozó, mert olyan versenyt korlátoz, ami a megállapodás nélkül létezett volna.¹² Amennyiben a közös értékesítés nélkül a felek önállóan nem lettek volna képesek új piacra lépni, akkor a megállapodás nem jelentheti a verseny korlátozását az érintett piacon. Ez jellemzően olyan konzorciális megállapodások esetében fordul elő, ahol a szerződést kötő felek ténylegesen és potenciálisan sem versenytársai egymásnak.

Abban az esetben, ha a közös értékesítés egy átfogó gazdasági együttműködés (pl. előállítás, szállítás) része, akkor lehetőség van a 81. cikk (3) bekezdése alapján az előnyök értékelésére. Ez többek között a részes felek piaci pozíciójától és attól is függ, hogy az értékesítés végső fogyasztóknak történik-e.

Az egyik legismertebb európai eset a norvég gáztermelők közös értékesítési szervezetével (GFU) kapcsolatos.¹³ A szervezet semmilyen más gazdasági tevékenységet nem folytatott, így a Bizottság arra a következtetésre jutott, hogy az nem egyeztethető össze a közösségi versenyjoggal. A felek arra hívatkoztak, hogy a norvég kormány jóváhagyta a közös értékesítést egy rendelettel, így végül a Bizottság az nem szabott ki bírságot, a felek azonban önként vállalták, hogy a jövőben egyénileg értékesítik az általuk termelt gázt.

Szintén **a horizontális megállapodásokhoz tartozik, ha az energia értékesítése versenytársan keresztül történik. Ez történhet egyoldalúan, de kölcsönösen is. Ez utóbbi könnyen vezethet piacfelosztáshoz, ami kőkemény versenykorlátozásnak minősül. Az egyoldalú értékesítés is vehet fel versenyproblémát, ha az értékesítő erőfölényben van.** Egyébként az egyoldalú kikötésre a vertikális csoportmentességi rendelet az irányadó, akkor is, ha a felek potenciális vagy tényleges versenytársak, amennyiben a vevő éves árbevétele nem haladja meg a 100 millió EUR-t, vagy a szállító egyúttal gyártó és értékesítő is miközben az értékesítő

nem gyártó, vagy ha a szállító az értékesítési lánc különböző szintjein is értékesít, míg a vevő nem nyújt versenyző szolgáltatást.¹⁴ Utóbbi két esetben szükséges, hogy az értékesítő kizárólag ezt a tevékenységet végezze. A mentesítéshez pedig a vertikális csoportmentesség általános feltételeinek is teljesülniük kell, azaz, a szállító részesedése nem haladhatja meg a 30%-ot és a szerződés nem tartalmazhat kőkemény korlátozást (pl. passzív eladás kizárását).

A közös értékesítés keretében a felek egyéb megállapodásokat, pl. közös marketing, is köthetnek, amelyek ritkán vetnek fel versenyproblémát, inkább csak akkor, ha érzékeny üzleti információk is átadásra kerülnek.

4.2. Közös gyártási megállapodások

A versenytársak közti gyártási megállapodások az energetikában a közös olajfinomítás, vagy a közös áramtermelés kapcsán merülnek fel és ha nem tartalmaznak kőkemény versenykorlátozást, pl. kibocsátás csökkentést, árrögzítést, vagy piacfelosztást, melyre kölcsönös szakosítás esetén (egyes termékek gyártásról való lemondás) nagy az esély, akkor mentesíthetők lehetnek a szakosítási csoportmentesség keretében, amennyiben a részes felek együttes piaci részesedése nem haladja meg a 20%-ot az érintett piacon.¹⁵ Az energetikában a piaci részesedés számításának egyik lehetséges módja lehet azon időtartam százalékos meghatározása, amikor az adott termelő árama nélkülözhetetlen volt a piaci kereslet kielégítésére.¹⁶

A Synergen ügyben a korábbi ír villamos energia monopólium és egy energetikai vállalkozás egyezett meg egy új erőmű felépítésében és működtetésében Írországon. A Bizottság arra jutott, hogy a volt monopólium továbbra is domináns a liberalizált piacon, partnere pedig egy potenciális belépő. A Bizottság azonban utat engedett az együttműködésnek miután a felek vállalták, hogy egy új erőmű létesítéséig a feljogosított fogyasztói piac felét kiszolgáló versenytársaknak aukció, illetve kétoldalú szerződések keretében adnak el villamos energiát.¹⁷ A Bizottság vélhetően figyelemmel volt arra, hogy Írországon elavult erőművek működtek, a piac 2005-ben nyílt volna meg és a piaci kereslet gyorsan nőtt.

4.3. Közös gyártási és értékesítési megállapodások

Ha az együttműködés a feleknek olyan új piacra való belépést tesz lehetővé, melyre önállóan nem volnának képesek, akkor nem lehet versenykorlátozásról beszélni, ha egyébként a felek nem kötnek ki kőkemény korlátozást.

A Bizottság eddig két közös gyártási és értékesítési megállapodással foglalkozott, mindkettő a gáziparban fordult elő.

A Corrib ügyben négy gázipari vállalkozás határozta el az általuk feltárt nyugat-írországi mezőkről származó gáz közös értékesítését az első öt évben, annak érdekében, hogy a vásárló erőt kiegyenlítsék. A Bizottság szerint azonban a liberalizációnak köszönhetően megjelenő feljogosított fogyasztók majd válhatnak gázszolgálta-

tót, így vásárló erőről egyre kevésbé lehet majd beszélni.

A DUC ügyben¹⁸ a dán kontinentális talapatból közösen kitermelt gázt értékesítették együtt a konzorcium tagjai. A Bizottság úgy találta, hogy ez az árak összehangolásához vezetett és egyáltalán nem volt szükséges a közös kitermeléshez. Vagyis a megállapodásnak nem volt köze egy szélesebb körű gazdasági együttműködéshez. A felek így vállalták, hogy a gázt a jövőben egyénileg adják el.

4.4. Infrastrukturális együttműködések

Új infrastruktúrák kiépítése a verseny fokozódásának záloga. Ez tükröződik a második gázpiaci liberalizációs irányelvben¹⁹ is, amely az új fejlesztések esetében a harmadik feleknek való hozzáférés biztosításának kötelezettsége alól mentességet ad. Sokszor az ilyen infrastruktúrális megállapodás egy teljes funkciójú közös vállalatban ölt testet, amit nem megállapodásként, hanem összefonódásként kell értékelni. Amennyiben az együttműködést érintő infrastruktúra szabályozás alatt áll és harmadik felek hozzáférése is biztosított, akkor a feleknek nem sok terepe nyílik versenykorlátozásra. Szintén kevésbé valószínűsíthető a versenykorlátozó hatás, ha a részes felek megfelelően (átláthatóan, és versenyt serkentő módon) jogosultak a kapacitás-kereskedelmre. Ha az infrastruktúra alapvetően az abban részes felek igényét hivatott kielégíteni, akkor a versenykorlátozó hatás annak függvénye, hogy az alternatív (akár potenciális) infrastruktúrákon a versenytársak milyen versenynyomást képesek kifejteni. Ha az együttműködés által érintett infrastruktúra nem túl fontos az energiához való hozzáférés szempontjából, akkor a versenykorlátozó hatás kevésbé valószínű.²⁰ Szintén kérdés, hogy az infrastruktúra együttműködés mennyiben erősít meg, vagy hoz létre erőfölényt. Ez valószínűbb, ha nem új infrastruktúra kiépítéséről, hanem meglévő fennálló hozzáférési jogok visszavonásáról van szó.

5. VERTIKÁLIS MEGÁLLAPODÁSOK

Vertikális megállapodások a termelési és értékesítési lánc különböző fokán elhelyezkedő, nem versenytárs vállalkozások között jönnek létre. A horizontális megállapodásokhoz képest, ebben az esetben a hatékonysági előny a valószínűbb a versenykorlátozó hatáshoz képest, ami ezen megállapodás-típusok esetében is előfordulhat azonban. A vertikális megállapodásokkal kapcsolatosan a versenykorlátozások harmadik versenytársakkal szemben (intra-brand verseny) vagy piacfelosztás (inter-brand) formájában jelentkeznek. A horizontális megállapodásokkal szemben azonban a vertikális megállapodás nem képes erőfölényt létrehozni, ha az korábban nem létezett. Ha azonban az inter-brand verseny gyenge, akkor az intra-brand verseny védelme különös jelentőséget kap. A vertikális csoportmentességi rendelet a szállító 30%-os részesedése alatt mentesíti a kőkemény korlátozásokat (piacfelosztás, kiskereskedelmi ár kikötés) nem tartalmazó megállapodásokat, ha a versenytársal mi kikötés 5 évnél nem hosszabb.

5.1. Kizárólagos energia beszerzési és szállítási megállapodás

Ha az energia ipari fogyasztóknak vagy viszonteladóknak hosszú távú, kizárólagos beszerzési és szállítási szerződés keretében kerül értékesítésre, akkor az számos versenyjogi problémát vehet fel. A kizárólagosság biztosítható versenytilalmi kikötés vagy kizárólagos értékesítési megállapodás révén. Előbbi a vevőtől megköveteli, hogy beszerzéseit vagy azok jelentős részét kizárólag adott szállítótól fedezze. A kizárólagos értékesítés ehhez képest a szállítót kötelezi, hogy kizárólag adott vevőnek szállítson egy meghatározott földrajzi terület vonatkozásában. A kizárólagos beszerzés és értékesítés különösen is elterjedt az energetikában és akkor jelent gondot, ha a verseny nem hatékony a szállítás vagy értékesítés szintjén, hiszen ez tovább ronthatja a versenytársak energiához való hozzáféréseinek, és ezzel piacra lépésének esélyét. Az energetikában a versenytilalmi kikötés különösen is korlátozó lehet, hiszen akadályozza az áram fogyasztókhoz való eljutását. Ez akkor fordulhat elő, ha a szállító erőfőlényben van, a megállapodás a piac jelentős részét lefedi, és hosszú távra jön létre. A versenykorlátozó hatás kevésbé valószínű, ha a legnagyobb piaci szereplő részesedése a 30, az öt legnagyobb pedig együttesen az 50%-ot nem éri el.²¹ Kérdés, hogy a megállapodás az összes piaci kereslet mekkora százalékát köti le. Az ebből fakadó kumulatív hatás nem jelentős, ha kevesebb, mint 30%-ot.²² Ha erőfölényes vállalkozás is érintett, akkor ez nem lehet több, 20%-nál. Az egy évnél rövidebb versenytilalmi vállalkozások nem vetnek fel problémát. A hosszú távú szerződések viszont nem mentesülhetnek azon az alapon, hogy a feltételek pályázat keretében alakultak ki. Vagyis a magas részesedés nem az egyetlen kritérium, a lefedettség és a szerződéses időtartam is mérlegelendő. Minél nagyobb azonban egy vállalkozás részesedése, annál kisebb az esélye azonban, hogy a versenytilalmi kikötése mentesíthető lesz, hiszen a lefedettségi határt is könnyen elérheti.

A Neste ügyben egy finn motorbenzin szállító a töltőállomásokkal versenytilalmi megállapodást kötött öt évre. Minthogy részesedése nem volt több 30%-nál az érintett piacon, így a mentesség a megállapodásokra kiterjedt.

A szintén 1/2003-as tanácsi rendelet 9. cikke szerinti kötelezettség vállalással záródott Repsol ügyben a spanyol finomító motorbenzin disztribútor a nagy- és kiskereskedelmi piac 35–50%-át birtokolta. Termékeit versenytilalmi kikötés mellett értékesítette egyrészt saját kúthálózatán, másfelől független piaci szereplőknek, illetve olyan kutaknak, amelyek felett a Repsol-t hasznélvezet illette meg az általa eszközölt befektetés miatt. Bizottság úgy találta, hogy az utóbbi két típus tekintetében a Repsol a piac 25–35%-át maga számára tartotta fenn öttől negyven évig terjedő időtartamra, ezzel jelentősen torzította a versenyt, hiszen az új piacrálépők nem voltak képesek egy disztribúciós hálózat működése szempontjából gazdaságos méret elérésére. A Repsol vállalta, hogy azon kutak esetében, amelyekre hasznélvezet áll fent lehetővé teszi a visszavásárlást;

nem szerez több kutat; a nem tulajdonába tartozó kutak esetében öt évre csökkenti a disztribúciós szerződés időtartamát.

A Bizottság szerint, ha minden vállalkozás piaci részesedése 30% alatti és az együttes leköötött részesedés 40% alatti, akkor nem lehet kumulatív korlátozó hatásról beszélni. Ha nem minden vállalkozás részesedése marad 30% alatt, de egyik sincs erőfölényben, akkor ugyanez a szám 30%. 5% alatti egyedi részesedésű vállalkozások esetén pedig általában nem valószínű, hogy kumulatív hatás lenne.

5.2. Kizárólagos szállítási szerződés

A Scottish Nuclear ügyben²³ egy áramtermelő kötött 30 évre szóló kizárólagos szállítási szerződést két skót, privatizált áramszolgáltatóval. A Bizottság úgy találta, hogy a szerződések az EKSz 81. cikk (3) bekezdése alapján 15 évre mentesíthetők a termelés hosszú távú tervezési igénye, az ellátás biztonság és egy független energetikai piac létrejötte érdekében. Később ezt a 15 éves időtartamot – dacára annak, hogy ez korábban sem volt megindokolva – a Bizottság több más kizárólagos értékesítési szerződés esetében is érvényesítette, melyek mindegyikében közös volt, hogy új áramtermelő kötötte az inkumbens áramszolgáltatóval.²⁴

5.3. Hosszú távú megállapodások

A hosszú távú gázvásárlási szerződések gáz szállítója és az inkumbens importőr között megnehezíti a belépést az upstream piacra, hasonlóan a villamos energia piacon, a termelői kapacitások inkumbens általi hosszú távú lekötése (PPA) által. Hosszú távú szerződések azonban downstream szinten is gondot okozhatnak, ha az új belépők számára is kulcsfontosságú ipari fogyasztók hosszú távra elkötelezték magukat az inkumbens szolgáltató felé.

A domináns spanyol gáz importőr a Gas Natural (90% körüli részesedéssel) és a piacvezető elektromos áramtermelő Endesa között olyan hosszú távú megállapodás jött létre, melynek értelmében az Endesa 20 évre vállalta, hogy új gázüzelésű erőművei számára a gázt kizárólag a Gas Natural-tól szerzi be. A Bizottság úgy találta, hogy ezzel a liberalizációnak köszönhetően potenciálisan piacra lépő új szereplők elveszítik az egyik legvonzóbb ügyfelüket, a Gas Natural meghosszabbítja kizárólagosságát és ezzel akadályozza új piacrálépők megjelenését. A felek ezért úgy módosították a szerződést, hogy az Endesa nem a teljes gázszükségletét, hanem csak annak 25%-át szerzi be a Gas Natural-tól, az időtartamot pedig 12 évre csökkentették, az Endesa továbbá egy átmeneti idő után jogosult a gáz tovább értékesítésére.²⁵ Ezt követően a Bizottság megszüntette az eljárást, a 12 évet pedig azért fogadta el, mert a szerződés biztosította az Endesa számára a stabil és kiszámítható gázszolgáltatást és új erőmű építésére.

A belga energiaszolgáltató Electrabel 17 területi monopóliummal rendelkező elosztó számára szolgáltatva kizárólagosan a villamos energiát. 1996-ban az érintett felek 20–30-re évre meg-

hosszabbították a szerződések időtartamát. Az Electrabel a termelői piac 90, a területi monopóliumok pedig az elosztói piac több, mint 80%-át fedték le. A Bizottság szerint a szerződés meghosszabbítása jelentősen korlátozza a versenyt a belga villamos energia nagykereskedelmi piacán, ezért az Electrabel a 2006-tól 25%-ra csökkentette a kizárólagossággal értékesített áram mennyiségét.

A Bizottság 2008. júniusában szólította fel Magyarországot, hogy 2008 végéig szüntesse meg a hosszú távú villamos energia vásárlási megállapodásokat (HTM-ek), mivel azok a villamos energia termelőknek nyújtott jogellenes és a közös piaccal összeegyeztethetetlen állami támogatásnak minősülnek. A Magyarországon megtermelt villamos energia körülből kétharmada ilyen HTM-ek keretében az MVM számára került értékesítésre. A Bizottság szerint azonban ezek a megállapodások korlátozzák a versenyt, mert a piac jelentős részét elzárják az újonnan versenybe lépők elől. **A Bizottság ugyan elismerte, hogy a villamosenergia-termelők jelentős összegeket ruháztak be az erőművekbe, ugyanakkor csak a villamosenergia-piac liberalizációját megelőzően végzett beruházások megtérülésének elősegítése érdekében nyújtott állami támogatásokat fogadta el.** A Bizottság szerint a magyarországi HTM-ek nem jelentenek megfelelő eszközt a termelők csatlakozást megelőző beruházásainak ellentételezésére. Inkább megvédik ezeket az inkumbenseket a versenykényszertől, nem pedig elősegítik a szabad piaci körülményekhez történő alkalmazkodásukat.

A hosszú távú megállapodások nem tiltottak, ha a szolgáltató valamilyen ügyfél specifikus beruházás megtérülésének biztosítása miatt köti ki.²⁶

5.4. Piacfelosztó megállapodások

Piacfelosztásra nem csak horizontális, de vertikális megállapodások keretében is sor kerülhet. A piacfelosztás (azon terület és vevői kör meghatározása, amely tekintetében az értékesítés történhet) a vertikális korlátozásról szóló csoportmentességi rendelet szerint kökemény és ekként tilos megállapodásnak minősül, kivéve, ha nélkülözhetetlen egy disztribútor számára egy új piacra való belépéshez.

5.4.1. Közvetlen piacfelosztó megállapodások

A közvetlen földrajzi piacfelosztó megállapodások általában meghatározzák, hogy a vevő kizárólag mely terület fogyasztóinak értékesíthet.

Főként a gáztermelők tiltják meg a nemzeti importőrnek az értékesítést az EU-ban adott tagállamon kívülre, így az importőrök közti verseny korlátozást szenved, amely ellentétes az egységes belső gázpiac elvével.²⁷ A Bizottság a harmadik országbeli termelőket tájékoztatta arról, hogy gyakorlatuk ellentétes a közösségi verseny-szabályokkal, és felszólította őket, hogy vállalják, a jövőben tartózkodnak a desztinációs klauzula alkalmazásától, ugyanakkor jogsértés megállapításra és bírság kiszabásra nem került sor.²⁸ A Gazprom és ENI például önként vállalták, hogy

elhagyják a desztinációs klauzulát, ezen túl pedig az ENI vállalta, hogy a nem honos piac fogyasztóit is kellő mértékű gázzal látja el öt évig.²⁹

5.4.2. Közvetett piacfelosztó megállapodások

Területi eladási korlátozások közvetett eszközökből is fakadhatnak. **Közvetett rendelkezések azok, amelyek arra ösztönzik a vevőket, hogy ne lépjenek be az eladó piacára vagy a vásárolt terméket kizárólag saját területükön értékecsikék. Ez utóbbi számos módon ösztönözhető: például a kedvezmény megvonása a preferált területen kívüli eladás esetén.** Ez olyan kettős árazási rendszer kialakításához vezethet, amely kőkemény versenykorlátozásnak minősülhet.³⁰ Hasonlóan az ún. profit-splitting mechanizmushoz, amely a vevőt a preferált területen kívüli eladásból származó profitja átadására kötelezi.

5.5. Fogyasztói korlátozás

A DONG ügyben a dán gáz nagykereskedőnek tájékoztatnia kellett a gyártókat a meghatározott fogyasztó csoportoknak értékesített gáz mennyiségéről annak érdekében, hogy bizonyos kedvezményekhez hozzájusson. A Bizottság azonban felhasználási korlátozásként (amely kőkemény vertikális korlátozás) értékelte ezt a megállapodást, mert a DONG nem volt képes szabadon mérlegelni, hogy mely fogyasztói körnek értékesít anélkül, hogy a kedvezményt el ne veszítse. Az a felek azonban a kifogásolt klauzulát törölték, így az eljárás megszüntetésre került.³¹

5.6. Kizárólagos értékesítési megállapodások

A kizárólagosság azt jelenti, hogy a gyártó vagy nagykereskedő az energiát egy adott terület vonatkozásában kizárólag egy disztribútornak értékesíti. A versenyjog alapvetően nem tiltja, hogy az eladó megválassza kinek ad el. Versenyprobléma csak akkor keletkezik, ha az eladó szintjén szűkösség áll fenn.

A kizárólagosság a gyakorlatban aktív területi védelmet jelent, tehát az értékesítő megtiltja másnak az adott kizárólagossággal védett terület vonatkozásában a saját kezdeményezésű értékesítést (aktív eladás). A passzív értékesítés (disztribútor marketing tevékenysége ellenére jelentkező fogyasztó kiszolgálása) tiltása tiltott vertikális korlátozásnak minősül.³² Ez alól kivétel új piacokon való megjelenéséhez szükséges korlátozás. Szintén tilos a kizárólagos disztribútor fogyasztójának megtiltani a tovább eladást. Az aktív eladás korlátozása az eladó 30%-os piaci részesedéséig csoportmentesség alá tartozhat.³³ Ha versenytalmai vállalás is kapcsolódik hozzá, akkor annak időtartama az öt évet nem haladhatja meg.

A kizárólagos disztribútori megállapodás előfordul, hogy közvetett módon kerül rögzítésre. Ennek egy példája, amikor a disztribútor védelmére az eladó vállalja, hogy adott terület vonatkozásában a disztribútor versenytársának vagy fogyasztójának csak a disztribútor jóváhagyásával ad el. De szintén ezt a célt szolgálja a „*right of first refusal*”, amelynek fogva az eladó elsőként a disztribútornak köteles felajánlani a vásárlást, illetve a „*most favoured customer*” rendelkezés, amely feljogosítja a vevőt, hogy megkapja ugyanazt a kedvezőbb kedvezményt, amit más vevő már megkapott, illetve a „*reduction clause*”, amely pedig lehetővé teszi, hogy a vevő csökkentse vásárlását, amennyiben az eladó a területére értékesít. A *reduction clause* egyébként nem versenysértő, ha egy ún. *take-or-pay* kötelezettség kísérője, hiszen aszerint a disztribútornak egy adott mennyiséget vagy át kell vennie vagy ki kell fizetnie. Ha az átvételre nem kerül sor, és az eladó az adott területen értékesíti az energiát, akkor az eladó kétszer jutott bevételhez. Egyébként pedig a *reduction clause* távol tarthatja a szállítót attól, hogy a disztribútor területére belépjen, miként a DONG II ügyben, amely megfelelő kötelezettség vállalása után megszüntetéssel végződött.³⁴

A Bizottság a Wingas/EDFT által kikötött *reduction clause* ügyében indított eljárást azt követően szüntette meg, hogy a felek akként módosították a megállapodást, hogy az EDFT jogosulttá vált a Wingas területén lévő valamennyi nagykereskedőnek eladni.³⁵ A német nagykereskedő Wingas és a gázkereskedő EDFT ugyanis olyan megállapodást kötöttek, melynek fogva a Wingas jogosult volt az EDFT-től vásárolt mennyiség csökkentésére, amennyiben az EDFT a Wingas területére értékesített.

5.7. Kapacitás lekötési megállapodások

A kapacitás lekötés a szolgáltatás biztosítása érdekében, elsősorban az upstream gázszállítási piacon és a határkeresztező kapacitások tekintetében gyakori. Az ilyen kapacitás lekötési megállapodások mindaddig nem vetnek fel versenyproblémákat, amíg elégséges kapacitás áll a többi piaci szereplő rendelkezésére.

5.8. Hatékonysági előnyök

Azon vertikális korlátozások esetében, melyek nem esnek csoportmentesség hatálya alá, vizsgálni kell, hogy teljesülnek-e hatékonysági előnyök. A Synergen ügyben a felek egy új erőmű építésére hivatkoztak, amikor kizárólagossági időt 15 évben határozták meg. Ráadásul a megállapodás egy új piacralépőnek biztosított erős pozíciót a korábban dominált piacon. Más lett volna a helyzet, ha két inkubens lép ilyen szerződéses kapcsolatra.

Előfordul, hogy a szállító az értékesítőnek nyújt

tott kölcsön biztosítására hivatkozik a versenytalmai kikötés megindokolásakor, mint a Repsol ügyben.³⁶ A Bizottság azonban ezt csak akkor fogadja el hatékonysági előnyként, ha az energia szolgáltató az egyetlen esély az értékesítő számára, hogy tőkéhez jusson a kölcsönszerződés megkötése pillanatában. Ekkor a versenytalmai kikötés valóban nélkülözhetetlen lehet a kölcsön biztosításához. Azonban a hosszú táv ilyenkor sem elfogadható, meg kell engedni a kölcsönbe vevőnek, hogy a szerződést bármikor, súlyosbító következmények nélkül felmondhassa.

A versenytalmai kikötés befektetések megtérülésével való indokolása, akkor elfogadható, ha az kifejezetten az adott vevővel kapcsolatban merül fel és szükséges is a megtérülés biztosításához. Ebben az esetben a befektetés aszimmetrikus, adott viszonyhoz kötődő jellegű és azt, hogy a visszanyerés a versenytalmai vállalás idejére (legfeljebb öt évre) kizárólag így lehetséges, be kell mutatni. Az energetikában (pl. erőmű építése, kapacitás bővítés) azonban a befektetés csak igen ritkán vevő specifikus, vagy aszimmetrikus. Vagyis nincs közvetlen oksági kapcsolat egy esetleges versenytalmai kikötés és a befektetés között, ezért a vertikális korlátozás nem feltétlenül lesz nélkülözhetetlen a befektetés biztosítására.³⁷ Az energetikában ugyanis a legtöbb befektetés piac és nem ügyfélspecifikus.

Az energiaellátás biztonságának fejlesztése hatékonysági előnyt jelent, miként az az Electrabel ügyben elismerésre került. A szolgáltatóknak azonban be kell bizonyítani, hogy a fogyasztóval szemben kikötött versenytalmai az ellátás biztonságát szolgálja, ehhez először azt fenyegető kockázatokat kell azonosítani majd pedig azt, hogy a versenytalmai azokat mérsékli. A gázszolgáltatás biztonságáról szóló tanácsi irányelv³⁸ lényegesnek ismeri el a Közösség szempontjából, hogy a harmadik országokból való gázellátás hosszú távú (tíz évet meghaladó) szerződésekkel legyen biztosított. Az európai improtörök és harmadik országbeli kitermelők közti hosszú távú szerződések az EK Sz. 81. cikk (3) bekezdése alapján is indokoltak lehetnek. Ugyanilyen hosszú távú megállapodások már nem feltétlenül indokoltak az ellátás biztonság szempontjából a nemzeti improtör és a nagykereskedő között, hiszen az improtör könnyen talál viszonteladót a gázra. A vertikális lánc más elemeit érintően is a liberalizációt követően kevésbé lehet az ellátás biztonságra hivatkozni a hosszú távú elköteleződést illetően, hiszen ez kifejezetten hátrányosan érinti az árversenyt.

Összegzőképpen, az új piacra lépés, a kölcsön szerződés, a befektetések megtérülése és az ellátás biztonságának garantálása a 81. cikk (3) bekezdése szempontjából szóba jöhető hatékonysági érvek. Különösen is abban az esetben, ha a hivatkozás (befektetés, hosszú távú szerződés) új piacralépéshez kötődik.

- 1 Rómában, 1957. március 25-én kelt Európai Közösséget létrehozó Szerződés
 2 A tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény
 3 Commission Guidelines on the Effect of Trade Concept contained in Article 81 and 82 EC, OJ C 101/81, 27.04.2004
 4 Commission Notice on agreements of minor importance which do not appreciably restrict competition under Article 81(1) of the Treaty establishing the European Community (*de minimis* Notice) OJ C 368/13, 22.12.2001
 5 C 393/94 Almelo [1994] ECR I-1477
 6 1991. január 16-i döntés [1991] OJ L 28
 7 59/75 Manghera [1976] ECR 91
 8 C-393/92, *Almelo, Gemeente v. Energiebedrijf Ijsselmij NV* [1994] ECR I-1477
 9 Commission Regulation No 2790/1999 of 22 December 1999 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of vertical agreements and concerted practices OJ L 336, 29.12.1999, p. 21–25, 1(b) cikk
 10 *Ibid.*, 3. cikk (1) bek.
 11 COMP/B-1/37966, OJ C 77/48 5.4.2007
 12 Commission Guidelines on the application of Article 81(3) EC, OJ C 101/97, 27.04.2004, 18(a)
 13 IP/02/1048
 14 Commission notice – *Guidelines on Vertical Restraints* Official Journal C 291, 13.10.2000, p. 1–44., 2. cikk (4a)–c)
 15 Commission Regulation (EC) No 2658/2000 of 29 November 2000 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of specialisation agreements OJ L 304, 5.12.2000, p. 3–6, 4. cikk
 16 Energetikai Ágazati Vizsgálat, 319. old.
 17 Bizottság Versenypolitikai Jelentése, 2002., 192. old.
 18 IP/03/566
 19 Directive 2003/55/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 concerning common rules for the internal market in natural gas and repealing Directive 98/30/EC, OJ L176/57, 15.07.2003, Article 22.
 20 *Viking Cable*, OJ C 247/11, 5.09.2001
 21 Vertical restraints guidelines, 143. pont
 22 *De minimis* Notice, 8. pont
 23 1991. április 30-i döntés, IV/33.473
 24 Lásd: *Electricidade de Portugal/Pego project* [1993] OJ C 265/3, *REN/Turbogás* [1996] OJ C 118/7, *ISAB Enregy* [1996] OJ C 138/3
 25 IP/00/297, 27 March 2000
 26 Vertical restraints guidelines, 116. pont
 27 Második gázliberalizációs irányelv, 2003/55/EC, OJ L 176/57, 15.07.2003, 2. bekezdés
 28 IP/02/1869, IP/03/1345, IP/02/1084, IP/02/1869
 29 IP/03/1345
 30 Vertical restraints guidelines, 49. pont
 31 IP/03/566
 32 Vertical restraints guidelines, 50. pont
 33 Vertical block exemption regulation 4. cikk b) pont
 34 IP/03/566
 35 IP/02/1293
 36 Comp/B-1/38.348
 37 Guidelines on the application of Article 81(3), 54. pont
 38 2004/67/EC, OJ L 127/92, 29.04.2004

DUDRA ATTILA

Postai szabályozás és versenyjog*

BEVEZETÉS

A postai piacnyitás utolsó szakaszát tisztázó európai irányelv hosszas viták után, néhány hónapja született meg, időszérű tehát e terület fejleményeinek és kilátásainak áttekintése. Jelen tanulmány a postai szektor szabályozási és versenyjogi szempontból jelentőséggel bíró jellegzetességeit más hálózatos iparágak – elsősorban a távközlés – tükrében, a releváns párhuzamok és különbségek keresésének igényével tárgyalja. Részletesebben három, egymással is összefüggő téma: a liberalizáció, a versenyző és versenytől mentes piacok együttlélése és a hozzáférés szabályozási és versenyjogi kérdései kerülnek bemutatásra. A hangsúlyok elhelyezését emellett befolyásolta a szabályozás és versenyjog viszonyának kutatására és a hazai vonatkozások kiemelésére való törekvés is.

1. A POSTAI PIAC SZEREPE, LEHETŐSÉGEI

Napjainkban a posta érdemben más szereppel és jelentőséggel bír, mint az információs technológiák elterjedése előtt, azonban még mindig nélkülözhetetlennek tekinthető a társadalmi kohézió fenntartása és a gazdaság működése szempont-

A szerző a Gazdasági Versenyhivatal Hálózatos Ágazatok Irodájának munkatársa, közgazdász.

* A cikkben foglaltak a szerző személyes véleményét tükrözik, és nem feltétlenül képviselik a Gazdasági Versenyhivatal hivatalos álláspontját.

jából egyaránt. A korábban postai szolgáltatásokkal bonyolított kommunikáció jelentős része az elektronikus kommunikáció útjaira terelődik, az elektronikus megoldások így inkább, mint a postai piac méretét csökkentő tényezők, és nem, mint tényleges helyettesítő, versenyző szolgáltatások vehetők figyelembe. A levélforgalom alakulása kapcsán tendencia a magánszemélyek közötti (C2C) forgalom csökkenése, azonban a piac túlnyomó részét kitevő üzleti, intézményi (magánszemélyek felé irányuló B2C és egymás közti B2B) levélforgalom növekedési lehetősége adott. A csomag és lapterjesztési piacok, bár jellemzően már régen nem a volt monopolisták kizárólagos területei, nyilvánvaló lehetőségeket kínálnak. Az elektronikus kereskedelem elterjedése és a postai piac között kölcsönös függőségi viszony van: az elektronikus vásárlások növekedése a postai piac számottevő bővülését hozhatja, azonban ahhoz, hogy az internetes vásárlás általánosan elfogadott kereskedelmi módszeré váljon a postai szolgáltatások minősége és megbízhatósága is kritikus tényező. Az elektronikus kereskedelem mellett a logisztikai piacok is kedvező kilátásokat rejtenek a hagyományos postai szolgáltatók számára, adottságaiknak és kiterjedt logisztikai rendszereiknek köszönhetően. A posta emellett – mivel kézbesítői révén a teljes lakosságot elérheti –

pénzbeszedési feladatokat, közvélemény kutatókat is végezhet, illetve, ahogy a hazai példa is mutatja, megpróbálkozhat marketing adatbázis létrehozásával, melyet direkt marketing célokra értékesíthet, felhasználhat. Az előzőeken túl, postai szolgáltatók kiterjedt hivatali hálózatukat pénzügyi szolgáltatások és egyéb termékek kiskereskedelmi értékesítésére is használhatják és használják is.

2. A POSTA A HÁLÓZATOS ÁGAZATOK KÖZÖTT

A postai piacot érdemes más, alapvető szolgáltatásokat nyújtó, korábban monopólium által kiszolgált és jelenleg a liberalizáció által valamilyen mértékben érintett hálózatos ágazatokkal összevetve vizsgálni¹.

2.1. Alapvető szolgáltatások és a piac

Az egyetemes szolgáltatási kötelezettség az alapszolgáltatások hazai hálózatainak biztosítását takarja: minden felhasználó számára, megfelelő minőségben, megfizethető, diszkriminációmentes és jellemzően egy-éges áron.

Ezen ágazatok közös jellemzője, hogy szabályozásukat – melynek betartását jellemzően ágazati szabályozó hatóság ellenőrzi – közpolitikai² szempontok is érdemben befolyásolják, mivel alapvető fontosságú – esetenként egyetemes szolgáltatási kötelezettséggel értékelt – szolgáltatásokat biztosítanak.